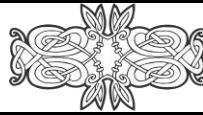

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

WORLD ECONOMY AND
INTERNATIONAL RELATIONS

Белова Ірина, Завитій Ольга, Семенишена Наталія. Теоретичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць в Україні. *Економічний дискурс*. 2019. Випуск 2. С. 65-75.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2019-2-6>

УДК 339

JEL Classification M20

Белова Ірина

к.е.н., доцент кафедри обліку та економіко-правового забезпечення АПБ
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: yim1973@ukr.net

Завитій Ольга

к.е.н., доцент кафедри обліку та економіко-правового забезпечення АПБ
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: Zavitii@ukr.net

Семенишена Наталія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна

E-mail: natviksem@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. Дослідження присвячене генезису, визначенню дефініції, теоретичним аспектам розвитку зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць та тенденцій її нормативно-правового регулювання.

Методи. Теоретичною й методологічною основою дослідження є праці провідних вчених з питань зовнішньоекономічної діяльності, законодавчі та нормативні документи, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність інституційних одиниць. У процесі дослідження використано такі наукові методи: індукції та дедукції, аналізу і синтезу – під час проведення теоретичних узагальнень, формування відповідних висновків; бібліографічний – дослідження літературних джерел для отримання необхідної інформації щодо теми дослідження; метод асоціації та аналогій – для запропонованих нових ідей та пропозицій, що виникають на основі зіставлення з іншими більш чи менш аналогічними об'єктами.

Результати. У статті досліджено теоретичні та організаційно-практичні засади визначення сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність» та «зовнішньоекономічні зв'язки» в сучасних умовах розвитку економіки. Розглянуто види такої діяльності та зроблено висновок, що державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні за умов лібералізації має сприяти налагодженню та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків

інституційних одиниць країни із закордонними контрагентами.

Перспективи. Перспективами подальших досліджень вбачаємо вивчення міжнародного досвіду ведення зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньоекономічних зв'язків та механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, господарська діяльність, зовнішньоекономічна операція, експорт, імпорт, іноземні суб'єкти, світовий ринок.

Вступ.

Загальновідомо, що питання розширення зовнішньоекономічних зв'язків країни багато в чому визначається сталим розвитком зовнішньоекономічної діяльності окремих суб'єктів господарювання. Зовнішньоекономічна діяльність інституційних одиниць сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, залученню іноземних інвестицій, формуванню економіки відкритого типу. Інституційні одиниці, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність можна розглядати як рушійну силу оновлення виробництва та нарощування конкурентоспроможності країни, а, відтак, і визначення можливостей здійснення поступового та безперервного економічного зростання. Що є зовнішньоекономічною діяльністю, які інституційні засади її формування на рівні

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць України розглянуто в роботах О. Амоші, І. Белової, Ф. Бутинця, В. Бойка, П. Гайдуцького, А. Гальчинського, В. Гейця, С. Дем'яненка, Т. Дідоренко, А. Кандиби, С. Кваші, А. Коверги, А. Кредісова, А. Мокія, М. Парсяка, Д. Пудрик, П. Саблука, Н. Семенишеної, С. Соколенка В. Топіхи, та ін.

Мета.

Мета дослідження полягає в розкритті сутності та змісту поняття «зовнішньоекономічна діяльність інституційних одиниць» у розрізі проведення ґрунтовного аналізу поглядів різних науковців. Питання щодо вдосконалення організації та управління зовнішньоекономічною діяльністю інституційних одиниць, а також удосконалення її державного та нормативно-правового регулювання постійно перебувають у полі зору науковців та практиків.

Методологія дослідження.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові, а також спеціальні методи (історичний, формально-юридичний, структурно-функціональний, індуктивний і дедуктивний). Теоретична база дослідження включає в себе наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з питань зовнішньоекономічної діяльності, законодавчі та нормативні документи, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність інституційних одиниць. У процесі дослідження використано метод асоціацій та аналогій – для запропонованих нових ідей та пропозицій, що виникають на основі зіставлення з іншими більш чи менш аналогічними об'єктами.

Результати.

Зовнішньоекономічна діяльність є складною діяльністю, яка характеризується вищою ймовірністю виникнення ризиків порівняно із діяльністю на внутрішніх ринках.

На підставі основних господарських підходів до ведення ЗЕД відокремлені та сформувався два основні поняття – «зовнішньоекономічні зв'язки» (ЗЕЗ) і «зовнішньоекономічна діяльність» (ЗЕД).

Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності(ЗЕД) виявляється в такому:

1) це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект ЗЕД);

2) це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в

умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний і глобальний аспект ЗЕД) [3].

Дроздова Г.М. у своїх працях зазначає, що «під зовнішньоекономічною діяльністю розуміють діяльність українських та іноземних суб'єктів господарювання України, яка побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [7].

В Господарському кодексі України [4] дано таке визначення зовнішньоекономічної діяльності – господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та (або) робочою силою.

Орловська Ю.В. зазначає, що «ЗЕД – це сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і комерційних функцій, обов'язковими супутніми умовами якої є виконання певних операцій» [19].

На думку, Машталір Я. [17, с. 54], зовнішньоекономічна діяльність – сукупність зовнішньоекономічних операцій у сфері господарської діяльності, які здійснює інституційних одиниць з метою отримання прибутку через створення та реалізацію конкурентних переваг внаслідок виходу на світовий ринок.

Зовнішньоекономічна діяльність, на думку Прокушева Є. [21, с. 10] – сукупність форм прояву міжнародних економічних відносин, що визначає її як процес становлення і функціонування господарських зв'язків між суб'єктами міжнародної економіки та процес реалізації зовнішньоекономічних зв'язків.

Козик В. говорить, що зовнішньоекономічні операції – «це комплекс дій контрагентів різної державної належності з підготовки, укладення і виконання міжнародної торгової, науко-виробничої, інвестиційної чи іншої угоди економічного характеру» [13].

На думку, Мельник Л. [17, с. 44], зовнішньоекономічна діяльність – сфера економічної діяльності держави і інституційних одиниць, яка тісно пов'язана із зовнішньою торгівлею, експортом та імпортом товарів, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних з іншими країнами проектів.

На думку Васюренко В., зовнішньоекономічна діяльність визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій інституційних одиниць відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних з виходом інституційних одиниць на зовнішній ринок та участю у зовнішньоекономічних операціях, напрями, форми і методи якої узагальнюються відповідно до процесу виробництва згідно з цілями та задачами інституційних одиниць щодо його функціонування і розвитку [3, с. 219].

Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) – це сукупність форм, засобів і методів зовнішньоекономічних відносин між країнами. Як економічна категорія «зовнішньоекономічні зв'язки» відображають систему економічних взаємин, що виникають внаслідок руху ресурсів всіх видів між державами та економічними суб'єктами різних держав. Ці двосторонні відносини охоплюють всі сфери економічного життя держави і передусім виробничу, торговельну, інвестиційну та фінансову діяльність.

Зовнішньоекономічні зв'язки держави оцінюються за допомогою абсолютних і відносних показників, показників структури, інтенсивності та ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Ці показники дають можливість проаналізувати стан зовнішньоекономічних зв'язків, фізичні обсяги, структуру, диверсифікованість, географічну концентрацію експорту (імпорту), якісні та кількісні зміни, інтенсивність та ефективність таких зв'язків. Наявність зазначеного інструментарію є надзвичайно важливим для аналітики, оскільки без цього неможливо належним чином оцінювати зв'язки однієї країни з іншими, робити коректні узагальнення і висновки.

Зовнішньоекономічна діяльність інституційних одиниць ґрунтується на можливості одержання економічних вигод, виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг, ніж така діяльність в середині країни. Таким чином, ЗЕД здійснюється в тій країні і з тими партнерами, які є найвигіднішими.

Зовнішньоекономічна діяльність інституційних одиниць (ЗЕДП) – це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом інституційних одиниць на зовнішній ринок

Для всіх країн зовнішньоекономічній діяльності притаманні наступні завдання та цілі здійснення:

- 1) покращення темпів економічного зростання;
- 2) балансування виробничих витрат в середині країни та ззовні;
- 3) розвиток національної економіки, через ефективну участь країни у МПП.

До видів зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюються в Україні суб'єкти ЗЕД, належать:

- 1) експорт та імпорт товарів;
- 2) експорт та імпорт капіталів;
- 3) експорт та імпорт робочої сили;
- 4) надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності (за класифікацією не факторних послуг);
- 5) наукова, науково-технічна, виробнича діяльність;
- 6) міжнародні фінансові операції;
- 7) операції з цінними паперами (у випадках, передбачених законами України);
- 8) кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД;
- 9) спільна підприємницька діяльність між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

10) підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау;

11) організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій та ін.;

- 12) товарообмінні (бартерні) операції;
- 13) орендні, в тому числі лізингові операції;
- 14) валютні операції;
- 15) роботи на контрактній основі фізичних осіб України;
- 16) інші види ЗЕД, які не заборонені прямо і у виключній формі законами України [20].

До основних видів ЗЕД, в цілому, можна віднести операції, що тісно пов'язані із формами МEB, а саме:

- 1) міжнародну торгівлю (експортно-імпортні операції);
- 2) міжнародні розрахункові операції;
- 3) міжнародні орендні операції та лізинг;
- 4) торгівлю патентами, ноу-хау та ін.;
- 5) міжнародні кредитні та інвестиційні операції.

Зовнішньоекономічні операції допомагають здійснити обмін товарами та послугами. Для того, щоб здійснити обмін необхідно: знайти покупця; укласти договір (контракт); виконати договір. Всі ці дії мають комерційний характер, тобто здійснюються на оплачуваній основі. Так операції обміну стають комерційними операціями.

Автор Кириченко підкреслює: «Зовнішньоекономічна комерційна операція – це комплекс дій контрагентів різної державної належності з підготовки, укладення і виконання міжнародної торгової, науково-виробничої, інвестиційної чи іншої угоди економічного характеру» [11].

Так, в Україні згідно із статтею 2 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти господарської діяльності керуються такими принципами:

1) суверенітет у здійсненні ЗЕД: суб'єкти ЗЕД самостійно і незалежно здійснюють ЗЕД на території України, неухильно виконуючи усі договори і зобов'язання країни у галузі міжнародних економічних відносин;

2) свобода ЗЕД: суб'єкти ЗЕД добровільно вступають у зовнішньоекономічні зв'язки; мають

право здійснювати ЗЕД у будь-яких формах;

- 3) зобов'язані додержуватися встановленого порядку при здійсненні ЗЕД;
- 4) юридична рівність і недискримінація;
- 5) верховенство закону: ЗЕД регулюється тільки законами України;
- 6) захист інтересів суб'єктів ЗЕД;
- 7) еквівалентність обміну, неприпустимість демпінгу при ввезенні та вивезення товарів [20].

Зовнішньоекономічна діяльність може здійснюватися як на мікро-, макро- рівнях, так і на міждержавному рівні. Тут хотілося б також більш детально зосередити увагу на суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності, що функціонують на різних рівнях. Науковці виділяють суб'єкти ЗЕД мікрорівня, макрорівня і суб'єкти ЗЕД міждержавного рівня. Про суб'єкти мікрорівня було вже згадано вище – тобто це ті суб'єкти, які зазначені у ст. 3 «Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності» Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [20].

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [20] зазначено, що суб'єктом макрорівня є Україна, як держава, в особі її повноважних органів у межах їх компетенції, а також недержавні органи управління, а саме:

- 1) державні органи – Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Національний банк України, Державна митна служба, Міністерство фінансів, Міністерство економіки, галузеві міністерства і відомства, територіально-регіональні та місцеві органи влади;

- 2) недержавні – Торгово-промислова палата, Рада експертів при Кабінеті міністрів, товарні, валютні, фондові біржі, асоціації, спілки.

Міждержавний рівень зовнішньоекономічної діяльності, на думку, Шкурупій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. утворюють:

1. Загальноєкономічні міждержавні організації;
2. Міжнародні неурядові економічні організації;
3. Міжнародні торговельні організації;
4. Міжнародні фінансові (валютно-кредитні) інститути [26].

В дослідженні Стеценко Ж.В. «Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні» зазначено, що «зовнішньоекономічна діяльність заснована на взаємовигідних економічних відносинах у різноманітних галузях економік держав...перш за все, у галузі міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили, передачі технологій» [23].

Зінь Е.А. у своїх працях пише, що «регулювання зовнішньоекономічної діяльності держави здійснюється з метою забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку. Також, задля стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки країни в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих країн світу» [10].

Довгий час влада нашої країни мала монопольне право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності та інституційних одиниць не мали змоги самостійно виходити на зовнішні ринки і здійснювати будь-яку з форм ЗЕД. Розвиток експорту гальмувався, перш за все, незацікавленістю виробників у виготовленні продукції на закордонні ринки. Таким чином, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності за умов лібералізації має сприяти налагодженню та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків інституційних одиниць країни із закордонними контрагентами.

Державне регулювання являє собою систему заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, покликаних удосконалювати ЗЕД в інтересах національної економіки.

Державне регулювання ЗЕД здійснюється шляхом розробки та подальшої реалізації зовнішньоекономічної політики держави. Далі, логічним є розкриття поняття зовнішньоекономічної політики. На сьогодні, зовнішньоекономічна політика являє собою певну удосконалену систему заходів, які, в свою чергу спрямовані на те, щоб досягти ефективного високого рівня розвитку економіки, а також налагодити тісні економічно-вигідні зв'язки із зарубіжними країнами, враховуючи

національні інтереси та поглиблюючи участь країни у міжнародному поділі праці.

Серед основних складових зовнішньоекономічної політики України можемо назвати наступні: зовнішньоторговельна політика; інвестиційна політика; політика науково-технічного співробітництва; валютно-фінансова політика; міграційна політика та ін.

Автор Улида В.Ю. говорить про наявність чотирьох основних складових зовнішньоекономічної політики держави, виокремлюючи при цьому міжнародну торговельну, митно-тарифну, валютно-фінансову політики та політику стимулювання іноземних інвестицій. Серед органів управління ЗЕД на державному рівні можна виділити такі: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, органи доходів і зборів, Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі.

Однак, окрім перелічених органів державного управління ЗЕД, також можна зазначити ще й Міністерство закордонних справ України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та інші. Всі з перелічених, та багато інших органів державного управління ЗЕД, займаються розробкою та запровадженням певного набору методів державного управління ЗЕД та зовнішньої торгівлі країни, зокрема [25].

На рівні підприємства зовнішньоекономічна діяльність спрямована на укладання та виконання контрактів з іноземними партнерами. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності створює для підприємства нові можливості, такі як використання переваг міжнародного співробітництва та свобода у прийнятті рішень під час здійснення своїх виробничих завдань [6, с. 123].

В цілому «методи, що регулюють ЗЕД – це набір інструментів, якими можна впливати на відносини між країнами або контрагентами, які здійснюють зовнішньоекономічні операції».

Кузнєцова Г.В та Подбираліна Г.В. зазначають, що основним способом регулювання зовнішньої торгівлі будь-якої країни є митно-тарифна система, що представляє собою звід митних платежів і правил, що діють в даній державі [14].

Митно-правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць – це правовий інститут митної справи, що включає комплекс регуляторно-правових та організаційно-правових засобів управлінського впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність інституційних одиниць усіх форм власності в сфері митних правовідносин.

Дубініна А.А., Сорочкіна С.В., Зельніченко О.І. зазначили, що тарифне регулювання державної зовнішньоторговельної політики є головним інструментом впливу на торговельні відносини різних країн та, певним чином, сприяє реалізації політики протекціонізму щодо вітчизняних товаровиробників. Основою тарифного регулювання виступають ставки мита, які систематизовано в митних тарифах [8].

Козак Ю.Г. говорить, що митний тариф – це систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари й інші предмети, увезені на митну територію країни, чи вивезені за межі даної території [12].

Сутність митно-правового регулювання полягає в упорядкуванні митних відносин, у встановленні за допомогою митного права чітко визначених юридичних прав та обов'язків учасників цих відносин [18, с.26].

Правова природа митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць виражається передусім у його соціальній спрямованості, оскільки воно забезпечує можливість реалізації норм матеріального права різних галузей. Відповідно, кожний захід митно-правового регулювання – це комплекс юридично закріплених норм, що мають на меті практичну реалізацію митної політики держави.

Для виникнення митних правовідносин необхідна наявність чотирьох обставин: норми матеріального права, норми процесуального (процедурного) права, правосуб'єктність учасників правовідносин і юридичного факту.

Правосуб'єктність учасників митних правовідносин включає правоздатність і дієздатність інституційних одиниць, що здійснюють зовнішньоекономічну операцію, та правоздатність і

дієздатність державного органу, який супроводжує та контролює зазначену операцію.

Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності виконує дві основні функції:

1. Протекціоністську (як інструмент захисту вітчизняних товарів від конкуренції закордонних виробників).

2. Фіскальну (як вагомий захід для поповнення державного бюджету).

Чимало науковців вважають мито певним збором грошових коштів або податком, який сплачують суб'єкти ЗЕД, коли їх товари чи цінності перетинають кордони держав.

В Україні мита поділяються за наступними критеріями:

1. За методом нарахування:

- адвалорні (нараховуються у відсотках до митної вартості);

- специфічні (нараховуються у встановленій сумі до одиниці виміру ваги, площі, обсягу і т.д.);

- змішані – поєднання адвалорних та специфічних.

2. За характером походження:

- автономні – встановлюються тією чи іншою країною в односторонньому порядку;

- конвенційні – вводяться з підписанням угоди чи домовленості з іншою державою та фіксуються в документі.

3. Особливі види мита. До них відносяться:

- спеціальне. Таке мито використовується як захисний інструмент вітчизняних виробників від імпорتنих конкурентних товарів. Ставка спеціального мита встановлюється в кожному окремому випадку;

- антидемпінгове (було дозволено ГАТТ/СОТ);

- компенсаційне – використовується у тому випадку, якщо на територію країни були ввезені товари, при виробництві чи експорті яких використовувались субсидії [24].

Характерними рисами митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць в Україні є такі:

1) митно-правове регулювання виражається у діяльності держави, що реалізується в правових формах;

2) застосування норм матеріального права здійснюються в юридичному порядку, урегульованому митно-процесуальними нормами;

3) митно-правове регулювання реалізує права інституційних одиниць на здійснення зовнішньоекономічних операцій;

4) митно-правове регулювання забезпечує безпечні умови життя та поповнення доходної частини Державного бюджету;

5) митно-правове регулювання забезпечує виконання міжнародних домовленостей держави [5, с. 52].

Товари, що імпортується в Україну, як і товари, що імпортується в інші країни, підлягають обкладанню податками та зборами. Митно-податкове навантаження є основним регуляторно-правовим засобом державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання, комплексом правових заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць економічного характеру. При ввезенні на митну територію України товари підлягають оподаткуванню митом, податком на додану вартість, а окремі їх види – ще й акцизним податком. Зазначені види податків є непрямими, оскільки останнім платником є споживач товару, на якого зазначені податки перекладаються шляхом надбавки до ціни.

Необхідно відзначити, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності на рівні держави може здійснюватись не тільки встановленням адміністративних та економічних обмежень, а й визначенням обсягу процедур, які необхідно виконувати інституційним одиницям при переміщенні товарів через митний кордон, перебуванні товарів під митним контролем та їх митному оформленні.

Висновки і перспективи.

Аналіз підходів до визначення терміну «зовнішньоекономічна діяльність» дає змогу зробити висновок, що ЗЕД ведеться переважно на мікроекономічному рівні. Саме тому інституційних одиниць є одним з головних суб'єктів ЗЕД. На цій центральній ланці здійснюються виробництво продукції, надання послуг, відбувається безпосередній зв'язок працівників із засобами виробництва, знаходять прямий прояв стимули та відповідальність за ефективне використання ресурсів.

Отже, поняття «зовнішньоекономічна діяльність інституційних одиниць» варто подати у наступний спосіб: зовнішньоекономічна діяльність інституційних одиниць – це частина його загальної діяльності, яка визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій інституційних одиниць відповідно до зовнішньоекономічних зв'язків держави, пов'язаних з виходом інституційних одиниць на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях, напрямки, форми та методи якої узагальнюються відповідно до процесу виробництва згідно із цілями та задачами інституційних одиниць щодо його функціонування та розвитку.

Зовнішньоекономічна діяльність є складовою загальної діяльності інституційних одиниць, а отже, взаємопов'язаною з нею і спільно вмотивованою; водночас, зовнішньоекономічна діяльність має суттєву специфіку, яка полягає у тому, що вона здійснюється на іншому, міжнародному, рівні, у взаємозв'язку з суб'єктами господарювання інших країн.

Список використаних джерел

1. Белова І.М. Тенденції гармонізації та стандартизації обліку до міжнародних стандартів обліку та звітності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 821-826.
2. Белова, І. Визнання та класифікація об'єкту експертного дослідження. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2014. Вип. 3. С. 127-131.
3. Васюренко В. О. Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємства». *Механізм регулювання економіки*. 2008. № 2. С. 214–220.
4. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. No 436–IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Гуд А.М. Митно-правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності інституційних одиниць як базовий інститут митної справи. *Митна справа*. 2006. № 3. С. 48–52.
6. Дідоренко Т. В., Белова І. М. Особливості економічного розвитку та експортних можливостей агропромислових підприємств. *Молодий вчений*. 2017. – №6.
7. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства. іїв : ЦУЛ, 2002. 172 с.
8. Дубініна, А. А., Сорокіна, С. В., Зельніченко О. І. 2010. Митна справа: Підручник. Київ: Центр учбової літератури.
9. Зосимова Ж.С. Проблеми та умови покращення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. Вип. 2 (10). С. 119–124.
10. Зінь, Е. А., Дука, Н. С. 2009. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Київ: Кондор.
11. Кириченко, О. А. 2008. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання.
12. Козак, Ю.Г., Логвінова, Н.С., Сіваченко, І.Ю. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2006.
13. Козик, В. В., Панкова, Л. А., Крап'як, Я. С., Григор'єв, О. Ю., Босак, А. О. 2004. Зовнішньоекономічні операції та контракти. 2-ге вид. Київ : Центр навчальної літератури.
14. Кузнецова, Г. В. 2015. Международная торговля товарами и услугами: учебник для бакалавриата и магистратуры. Москва : Издательство Юрайт.
15. Мазаракі А.А. Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ: монографія / А.А. Мазаракі, В.В. Юхименко, О.П. Гребельник Т.М. Мельник та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ, 2008. 309 с.
16. Машталір Я. П. Формування структури механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2008. № 5. Т. 2. С. 54–57.
17. Мельник Л. Г. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике :

энциклопедический словарь. Сумы : Университетская книга, 2005. 384 с.

18. Настюк В.Я. Норми митного права: теорія і практика застосування: монографія. Харків : Факт, 2003. 215 с.

19. Орловська, Ю. В., Дугінець, Г. В., Фісуненко, П. А., Варлаамова, О. А. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Донецьк : АРТ-ПРЕС. 2010.

20. Про зовнішньоекономічну діяльність : закон України від 16.04.1991 р., No 959–XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20120419>.

21. Прокушев Е. Ф. Внешнеэкономическая деятельность. Москва : ИВЦ «Маркетинг», 1999. 208 с.

22. Семенишена Н.В., Грабовська Н. Зовнішньоекономічна діяльність як об'єкт бухгалтерського обліку. *Аграрна наука та освіта Поділля: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф.* (14-16 березня 2017 р., ПДАТУ, Кам'янець-Подільський, Україна). Тернопіль : Крок, 2017. Ч.2. С. 262–265.

23. Стеценко, Ж. В. 2008. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць*. 5. С. 101–106.

24. Тюріна, Н. М., Карвацка, Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Київ : «Центр учбової літератури», 2013.

25. Улида, В. Ю., 2015. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. URL: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol3/020.pdf>

26. Шкурूपій, О. В. Зовнішньоекономічна діяльність : сутність, види, фактори розвитку URL: <http://pidruchniki.ws>

27. Юрченко, К. 2009. Загальні принципи регулювання міжнародної торгівлі в рамках світової організації торгівлі та підвищення загального економічного розвитку країн, що розвиваються. *Підприємництво, господарство і право*. 10. С. 61–63.

Статтю отримано: 11.05.2019 / Рецензування 16.06.2019 / Прийнято до друку: 20.06.2019

Iryna Belova

PhD, Associate Professor
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine

E-mail: yim1973@ukr.net

Olha Zavytiy

Ph.D. (in Economics), Assoc. Professor
Ternopil National Economic University
Ternopil, Ukraine

E-mail: o.zavytii@tneu.edu.ua

Nataliia Semenyshena

PhD, Associate Professor
State Agrarian and Engineering University in Podilya
Kamianets-Podilskiy, Ukraine

E-mail: natviksem@gmail.com

THEORETICAL ASPECTS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF INSTITUTIONAL UNITS IN UKRAINE

Abstract

Introduction. The research is devoted to the genesis, determination of definitions, theoretical aspects of the development of foreign economic activity of institutional units and tendencies of its normative and legal regulation.

Methods. The theoretical and methodological basis of the research is the works of leading scientists on foreign economic activity, legislative and regulatory documents that regulate the foreign economic activity of institutional units. The following scientific methods were used in the process of research: induction and deduction, analysis and synthesis - during theoretical generalizations, formation of relevant conclusions; bibliographic - research of literary sources to obtain necessary information on the topic of research the method of associations and analogies - for the proposed new ideas and suggestions

that arise on the basis of comparison with other more or less similar objects.

Results. The article explores theoretical and organizational and practical principles of defining the essence of the concepts of "foreign economic activity" and "foreign economic relations" in the current conditions of economic development. The types of such activities are considered and it is concluded that state regulation of foreign economic activity in Ukraine under conditions of liberalization should facilitate the establishment and development of foreign economic relations of the institutional units of the country with foreign counterparties.

Discussion. Prospects for further research see the study of international experience in conducting foreign economic activity and foreign economic relations and the mechanism of state regulation of foreign economic activity of institutional units.

Keywords: foreign economic activity, economic activity, foreign economic operation, export, import, foreign entities, world market.

References

1. Belova, I.M. (2015). *Tendentsiyi harmonizatsiyi ta standartyzatsiyi obliku do mizhnarodnykh standartiv obliku ta zvitnosti* [Trends of harmonization and standardization of accounting with international standards of accounting and reporting]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national problems of the economics], 3, 821-826.
2. Belova, I.M. (2014). *Vyznannya ta klasyfikatsiya obyektu ekspertnoho doslidzhennya* [Recognition and classification of the object of expert research]. *Instytut bukhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsiyi* [The institute of accounting, control and analysis in the globalization circumstances], 3, 127-131.
3. Vasyurenko, V.O. (2008). *Teoretychni uzahalnennya shchodo rozuminnya sutnosti ponyattya «zovnishnoekonomichna diyalnist pidpryyemstva»* [Theoretical generalizations on understanding the essence of the concept of "foreign economic activity of the enterprise"]. *Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky* [The mechanism of regulation of the economics], 2, 214-220.
4. *Hospodarskyi Kodeks Ukrainy. pryiniaty 16.01.2003 roku № 436-IV.* (2003, January 16). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Hud, A.M. (2006). *Mytno-pravove rehulyuvannya zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti pidpryyemstv yak bazovyy instytut mytnoyi spravy* [Customs and legal regulation of foreign economic activity of enterprises as the basic customs institution]. *Mytna sprava* [Customs business], 3, 48-52.
6. Didorenko, T.V., & Belova, I.M. (2017). *Osoblyvosti ekonomichnoho rozvytku ta eksportnykh mozhlyvostey ahropromyslovykh pidpryyemstv* [Features of economic development and export opportunities of agro-industrial enterprises]. *Molody vcheny* [Young scientist], 6, 410-414.
7. Drozdova, H.M. (2002). *Menedzhment zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti pidpryyemstva* [Management of foreign economic activity of the enterprise]. Kyiv, Ukraine : Tsentru uchbovoyi literatury.
8. Dubinina, A.A., Sorokina, S.V., & Zelnichenko, O.I. (2010). *Mytna sprava* [Customs business]. Kyiv, Ukraine: Tsentru uchbovoyi literatury.
9. Zosymova, Zh.S. (2013). *Problemy ta umovy pokrashchennya zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti vitchyznyanykh pidpryyemstv* [Problems and conditions of improvement of foreign economic activity of domestic enterprises]. *Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi* [Economy. Management. Innovations], 2(10), 119-124.
10. Zin, E.A., & Duka, N.S. (2009). *Osnovy zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti* [Bases of foreign economic activity]. Kyiv, Ukraine: Kondor.
11. Kyrychenko, O.A. (2008). *Menedzhment zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti* [Management of foreign economic activity]. Kyiv, Ukraine : Znannya.
12. Kozak, Yu.H., Lohvinova, N.S., & Sivachenko, I.Yu. (2006). *Zovnishnoekonomichna diyalnist pidpryyemstv* [Foreign economic activity of enterprises]. Kyiv, Ukraine : Tsentru uchbovoyi literatury.
13. Kozyk, V.V., Pankova, L.A., Krpyak, Ya. S. & Bosak, A.O. (2004). *Zovnishnoekonomichni operatsiyi ta kontrakty* [Foreign economic operations and contracts]. Kyiv, Ukraine : Tsentru uchbovoyi literatury.
14. Kuznetsova, H.V. (2015). *Mezhdunarodnaya trgovlya tovarami i uslugami: uchebnik dlya bakalavriata i magistratury* [International trade in goods and services: a textbook for undergraduate and graduate programs]. Moscow, Russia : Izdatelstvo Yurayt.
15. Mazaraki, A.A. (Ed.) (2008). *Zovnishnotorhovelni aspekty konkurentnoyi polityky Ukrayiny v umovakh SOT* [Foreign trade aspects of Ukraine's competitive politics in the WTO]. Kyiv, Ukraine.
16. Mashtalir, Ya.P. (2008). *Formuvannya struktury mekhanizmu upravlinnya zovnishnoekonomichnoyi diyalnistyu mashynobudivnoho instytutsiynykh odynyts* [Formation of the structure of the mechanism of management of foreign economic activity of the machine-building enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*.

Ekonomichni nauky. [Bulletin of the Khmelnytsky National University. Economic Sciences.], 5. V.2, 54-57.

17. Melnyk, L.H. (2005). *Ekonomika i informatsiya: ekonomika informatsii i informatsiya v ekonomike* [Economics and information: economics information and information in economics]. Sumy, Ukraine : Universitetskaya kniga.

18. Nastyuk, V.Ya. (Ed.) (2003). *Normy mytneho prava: teoriya i praktyka zastosuvannya* [Norms of customs law: theory and practice of application]. Kharkiv, Ukraine : Fakt.

19. Orlovska, Yu.V., Duhinets, H.V., Fisunenکو, P.A. & Varlaamova, O.A. (2010). *Upravlinnya zovnishnoekonomichnoyu diyalnistyu pidpryyemstva* [Management of foreign economic activity of the enterprise]. Donetsk, Ukraine : ART-PRES.

20. Zakon Ukrainy Pro zovnishnoekonomichnu diyalnist : pryiniaty 16.04.1991 roku № 959–XII. (1991, April 16). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20120419>.

21. Prokushev, E.F. (1999). *Vneshneekonomicheskaya deyatelnost* [Foreign economic activity]. Moscow, Russia : Marketing.

22. Semenysheva N.V., Hrabovska N. Zovnishnoekonomichna diyalnist yak ob'ekt bukhhalterskoho obliku. *Ahrarna nauka ta osvita Podillia: zbirnyk naukovykh prats mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (14-16 bereznia 2017 r., PDATU, Kamianets-Podilskyi, Ukraina) [Foreign economic activity as an object of accounting. Papers presented on international. scientific and practical. conf. "Agricultural science and education in Podilya" (March 14-16, 2017, PDATU, Kamienets-Podolskyi, Ukraine)]. Ternopil : Krok, 2017. Ch.2. S. 262–265.

23. Stetsenko, Zh.V. (2008). Derzhavne rehulyuvannya zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti v Ukraini [State regulation of foreign economic activity in Ukraine]. *Ekonomichnyy visnyk NTUU «KPI»* [Economic Bulletin of NTUU "KPI"], 5, 101-106.

24. Tyurina, N.M., Karvatska, N.S. (2013). *Zovnishnoekonomichna diyalnist pidpryyemstva* [Foreign economic activity of the enterprise]. Kyiv, Ukraine : Tsentр uchbovoyi literatury.

25. Ulida, V.Yu. (2015). *Systema derzhavnoho rehulyuvannya zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti* [The system of state regulation of foreign economic activity]. Retrieved from <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol3/020.pdf>

26. Shkurupiy, O.V. *Zovnishnoekonomichna diyalnist : sutnist, vydy, faktory rozvytku* [Foreign economic activity: essence, types, factors of development]. Retrieved from <http://pidruchniki.ws>

27. Yurchenko, K. (2009). *Zahalni pryntsypy rehulyuvannya mizhnarodnoyi torhivli v ramkakh svitovoyi orhanizatsiyi torhivli ta pidvyshchennya zahalnoho ekonomichnoho rozvytku krayin, shcho rozvyvayut'sya* [General principles for regulating international trade within the framework of the World Trade Organization and enhancing the overall economic development of developing countries]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo* [Entrepreneurship, economy and law], 10, 61-63.

Received: 05.11.2019 / Review 06.16.2019 / Accepted 06.20.2019

